

Vuoden- ja vuorokaudenajoista V. A. Koskenniemen runoudessa

V. A. Koskenniemen autobiografisista teoksista ja kirjoituksista tiedämme, mikä merkitys luonnolla oli hänelle lapsuus- ja nuoruusvuosina. Jo varhain hänen luonnontunteensa oli kehittynyt ja ruokki hänen mielikuvitustaan. Tiivistäessään *Onnen antimissa* kuvaamansa oman kehityksensä hän sanoo, että hänen varsinaiset suuret luonnonelämyksensä olivat tähtitaivas, meri, koski ja lakeus; ne herättivät hänessä metafysiillisiä tunnelmia, jotka toisenlaisten yksilöllisten edellytysten vallitessa olisivat ehkä voineet kasvattaa hänestä filosofin (IV, 478).¹ Nuorena Koskenniemessä olivat idullaan sekä ajattelija että runoilija. Hänen henkinen rakenteensa vei hänet toisenlaiseen hahmottamistapaan kuin filosofille ominainen, mutta toisaalta se puoli hänen olemustaan, mikä oli ajattelijaa tai filosofia, vaikutti myös runon hahmottumisprosessissa. Tästä käsittääkseni johtui, ettei hänestä tullut lyyrikkona varsinaista luonnonkuvaajaa tai maisemanmaalaria. Se runousoppi, johon hän empiiristä tietä — lukemalla runoilijoita — oli tullut (IV, 373), oli nähtävästi jo varhain saanut hänet oivaltamaan paitsi runon artistiset ominaisuudet myös runouden eri lajien sisäiset vaatimukset. Siitä johtunee sekin, että luonto esiintyy erilaisena tekijänä hänen eepillisissä tuotteissaan, isänmaallis-kansallisessa runoudessaan ja varsinaisessa keskeislyriikassaan. Tämä koskee myös vuoden- ja vuorokaudenaikoja.

Onnen antimien mukaan Koskenniemen varhaislapsuuden muistoja hallitsee kesä, kun taas talvien mielikuva on jäänyt hiukan

¹ Tekstissä olevat viitteet tarkoittavat V. A. Koskenniemen *Koottuja teoksia* I—XII, 1955—56.

yksikantaiseksi. (IV, 228) Erikoisesti näiden vuodenaikojen alkaminen tuntuu hänellekin olleen hyvin voimakas elämys:

[— —] Ensimmäisen västäräkin aran-iloinen, tuskin kuuluva tiuku soi kuin salaisen henkikellon kutsu uuteen onnenaikaan — ensimmäinen pihamme taivaankuvan pohjoisesta etelään halkaiseva kurkiauran kiila kuin veitsen viilto, joka särkee rakkaan leikkikalun. Oli aikoja, jolloin kadehdin karhulta sen pitkää talviunta. Talvihan on oikeastaan pohjolassa vain lumihankea ja hiljalleen sakenevaa ja hiljalleen valkenevaa pimeyttä. [— —] Koulun varjo pimensi niinikään lapsuuteni talvia. Kuitenkin tarjosi talven saapuminen aluksi vaihtelua vuoden ohjelmaan, joka syksyllä, ennen lumen tuloa, uhkasi kutistua ikäväksi neljän seinän sisäpuolella kykkimiseksi. 'Ensi lumi' oli siksi yhtä mielellään kuultu merkinanto kuin nelisen kuukautta aikaisemmin 'tuomi kukkii'. Lumi uudisti maailman. Se oli samalla uusi alkuaine, joka tarjosi monenlaisia mahdollisuuksia käsittelyyn, antaen tilaisuuden lumisotaan ja lumilinnoihin ja ennen kaikkea hiihtämiseen. [— —] Lumi hävitti kaupungin ja maaseudun rajat, upotti riukuaidat näkymättömiin, täytti pellonojat ja avasi lukematomia uusia teitä tulliporttien ohitse. (IV, 228)

Näiden muistojen perusteella ei kuitenkaan käy ilman muuta päättelyä, että Koskenniemen runouttakin hallitsisivat kesä ja talvi.² Lauri Viljanen on todennut runoilijan "sielun vuodenaikasi" *Runoissa* jäisen talven, *Valkeissa kaupungeissa* varhaiskevään ja *Hiihivalkeassa* korkean, härmäisen syksyn.³ Jos kuitenkin otetaan huomioon vain runoista ilmenevä vuodenaika, on lopputulos määrällisesti hiukan toinen. Esikoisrunoista suurin osa liittyy syksyyn ja vain pari nimenomaisesti talveen, mutta sitä paitsi kokoelmassa on kolme kevät- ja yhtä monta kesärunoa. *Valkeat kaupungit* sisältää kolme kesä- ja kolme kevätrunoa, talveen liittyviä on neljä ja syksyyn saman verran. Runoilijan seuraava, helleeninen vaihe, *Elegioja* ja *Sydän ja kuolema*, on kevätvoittoista, mutta *Elegioissa* on kesällä silti keskeinen sija. *Uusia runoja* ja *Kurkiaura* tietävät kallistumista syksyyn, mikä ei kuitenkaan merkitse kevään ja kesän poisjäämistä — niiden sävy vain on toisenlainen. Syksyn tuntu on ominainen

² Vertauksen vuoksi mainittakoon, että esim. Ruth Hedvall, *Det naturskildrande elementet i Verner von Heidenstams lyrik* (Finsk tidskrift CXXVI, 1939), s. 205, pitää Heidenstamin runomaailman klassillisena piirteenä hänen erikoismieltymystään kesään ja talveen. Tätä huomiota tukee tilastoillaan Peter Hallberg, *Natursymboler i svensk lyrik*. 1951, s. 905.

³ V. A. Koskenniemi. *Hänen elämänsä ja runoutensa*. 1935, s. 104.

myös *Tuli ja tuhka*-kokoelmalle, ja *Syksyn siivet* vastaa perustunnelmaltaan nimeänsä.

Tarkallakaan tilastolla ei voitaisi ilmaista edes olennaisinta Koskenniemen runouden vuodenajoista. Sitä paitsi ei aina ole mahdollista osoittaa, vuoden- vai vuorokaudenaikako antaa jollekin runolle sen sisäisen ilmeen. Toisaalta esikoiskokoelmasta myöhäistuotantoon saakka kuuluu tämän lyyriikon erikoislaatuun selvä kevään ja syksyn vuorovesiliike: toinen kutsuu toisen muiston tai toivon tai pelon. Mielenkiintoisinta on yrittää löytää ne tunnukset, mitä Koskenniemi eri vaiheissaan käyttää ajan kiertoa ilmaisemaan. Yksityispiirteiden niukkuus on sääntö hänen keskeislyriikassaan; se vastaa hänen poeetikkona lyyrillisen maiseman paikallisuudesta esittämäänsä käsitystä:

Näin lainaa lyyrillinen maisema aina konkreettiselta paikallisuudelta aineksia, piirteitä, yksityiskohtia, mutta esittää ne ikäänkuin uudessa synteettisessä yhteydessä, paikallisuutena, missä kaikki on soinnutettu palvelemaan samaa mielialaa, samaa tunnelmaa. Se on aina piirretty vain viittauksin, ja usein on siinä osa, yksityiskohta edustamassa suurempaa kokonaisuutta. Lyyrillinen maisema on myöskin aina niin väljä, niin unenomaisesti epämääräinen, että jokainen lukija voi sen puitteihin sisällyttää jotakin omasta yksilöllisestä näkemyksestään. Yksityiskohtien runsaus ja tarkka määrittely on maisemakuvassa epälyyrillistä. [—] Jos runo esittää paikallisesti täysin määrättyä tai yksityiskohtaisesti definioitua, ylittää se puhtaan lyriikan rajat. (VII, 405 seur.)

Esikoiskokoelman ensimmäinen kiistattomasti talviseksi katsottava runo on "Öinen katu", joka on syntynyt Oulussa runoilijan viettäessä siellä joululomaansa 1906. Ellei runo nimenomaan mainitsisi kerran talviyötä, sen voisi käsittää yhtä hyvin syksyiseksi tai kevättalviseksi:

Herätäkseen arkihumuun uuteen
öinen katu nukkuu syvää untaan.
Kuuhat katsoo kylmään avaruuteen;
suuren hiljaisuuden valtakuntaan.

Kammioihin hiipinyt on kansa,
seinäin, ovien ja salpain taaksi.
Puiston puutkin torkkuu seisaallansa,
nukkua kuin aikois ainiaaksi.

Ketään kanssani ei kuulemassa,
kuinka soiji hiljaisuuden taika:
talviyössä kuuluu korkeassa
yhtyy iankaikkisuus ja aika.

Tääll' ei elämähän sido mikään,
kuolo on kuin ystävä ja veli,
tääll' ei mitään tehdä ihmisikään,
yhtäkaikki kuoli taikka eli.

Salaperäisenä niinkuin aave
talviyössä uinuu öinen katu
kuin ois elämä vain hullu haave,
sairaana mielihoure, lasten satu.

Vuodenajan merkitys tässä runossa tuntuu olevan lähinnä se, että näkymä avautuu avaruuteen. ”Yksin”, ”Jo sammuu valot yöhön lähestyvään” ja ”Keskiyön kaupunki” tulkitsevat samaa yön ja yksinäisyyden tunnelmaa. Niiden kosmilliset tunnukset — ”taivas välkkyväisin jalokivin”, ”yön taivahalla harhaa tähtein sarjat”, ”yön taivahalla tuike tähtiyön” ovat väljät. Nämä runot samoin kuin ”Yli vaikenevain kattoin” ovat enemmän kirkkaan kylmän yön runoutta kuin talven.

Realistisempaa talven tuntua luovat *Valkeiden kaupunkien* ”Jääkukkia”, koska siinä tuntuu pakkasen jälkiä ikkunassa, ja ”Säkeitä kuutamossa I”, joka antaa kuun luoda sinervätä valoan lumeen. ”Nukkuvat kentät”, ylistys ”kuolon kirkkaalle pyhyydelle”, puhuu kinoksista ja jäistä; siinäkin talven uneen vaipunut lakeus katsoo ”taivaan harhaileviin tähtösihin”. Aivan erikoisasemassa on saman kokoelman ”Talviaamu”. Sen maisemakuvaus on kaikessa niukkuudessaan suuri synteesi, ja kevyt personifikaatio — ”katsoo” ja ”hymyy” — antaa kokonaisuudelle tyypillisesti koskenniemeläisen leiman: avaruuden ja maan vastavuoroisuuden:

Mikä hiljainen ja suuri onni onkaan
huurtehisten puiden unelmoissa,
aurinko kun talviaamun koissa
katsoo metsän korkeimpaan honkaan.

Autuaasti kaikki metsän henget herää,
pakeneepi Hiisi vuorten lomaan.
Niinkuin luottain onneen ikiomaan
hymyy luonto kohti päivän terää.

Vavahtaan syttyy metsän synkkä syvyys
 kirkkautehen talviaamun koiton.
 Loistaa yli metsän, läheisen ja loiton,
 valon suuri siunaus ja hyvyys.

Merkitsevimmän sijansa talvi on saanut Koskenniemen patrioottisessa runoudessa. *Onnen antimissa* hän kertoo, että kouluvuosien hiihtoretkillään hän antoi ajatustensa retkeillä yksinäisen suomalaisen eränkävijän muinaisaikaan (IV, 230). Todennäköisesti nämä mietteet ovat kantaneet hedelmänsä jo silloin, kun hän kirjoitti "Nuijamiesten marssin" ja *Hannun*. Edellinen, sepitetty Ostrobotnian viikiäisjuhlisiin marraskuussa 1912, rytmiltään tekijänsä energisimpiin kuuluva, on Viljasen mielestä lähinnä uhkamielinen maakuntalaulu.⁴ Unto Kupiainen puhuu sen tyyppillisesti suomalaisesta, hyytävän jäisestä luonnontunnusta.⁵ Mahdotonta ei ole, että siihen on Kaarlo Kramsun hengen ohella tullut myös sitä pohjoismaista patrioottista paatosta, joka pohjautuu osittain Montesquieun ilmasto-oppiin⁶: "Meill' on hanki ja jää, meill' on halla ja yö, / meill' on ankarat käskyt kohtalon."

Häilivalkeassa, johon "Nuijamiesten marssi" on sijoitettu, on kaksi muuta runoa, joita voidaan pitää isänmaallisina aiheensa takia, vaikka niihin sisältyy myös runoilijan elämäntilitystä. "Veljeshauta" liikkuu samassa historiallisessa tapahtumasarjassa kuin Verner von Heidenstamin *Karolinerna*, ja Armfeltin armeijan nuori upseeri, joka niin kuin Kramsun "Santavuoren tappelun" kuoleva talonpoika kohottautuu kuolleiden ja kuolevien keskeltä, on ylimyksellisyydessään sukua Heidenstamin paatokselle: "Mikä kuolon hekkuma ja hurma, / mikä kuninkainen hauta helmaan hankien!" Runon vuodenaikamerkki — ja samalla historiallinen tosiasia — on lumisade: "Taivas antaa pakkasta ja lunta." Kuolettava kylmyys on tulkittu kosketusaistimuksena: "Lumiaavat / ottaa vastaan meidän syleilymme / sokeana, jäisin käsivarsin puristain. / Täällä hyytyy kaikki rinnan haavat. / Veljet, niinkuin viereen lemmittymme, / tänne yövymme ja syvään nukahtain." Viimeinen tähti on sammunut — näkö-

⁴ Sama, s. 124.

⁵ *Runon portilla*. Esseitä ja tutkielmia suomalaisesta kirjallisuudesta sekä estetiikasta. 1935, s. 32.

⁶ Ks. Hallberg, s. 892.

aistimuksille ei ole sijaa; kuolevan korva on kuulevinaan tuulen tuoman kaiun kotikirkkojen uudenvuoden soitosta.⁷

”Syysilta metsässä”, ilmestynyt ensimmäisen kerran *Sydäntalvi*-joululehdessä, sisältää kuvitelman Suomen historiassa niin usein toistuneesta talvisesta sodasta, johon kokonaisen korvenraivaajaperheen onni ja elämä kolkosti päättyvät:

Niin lakkas sota. Kotiin korpehes
sun paloi ikävästä sydämes.
Sa hiihdit läpi korven, kenttäin aavain.
Mut pahemmin kuin polton sodan haavain
sa tunsit peloittavan aavistuksen.

Sa tulet. Pihan hankiin vajonneena
sa löydät. Sisään syökset, avaat uksen:
kuin sikeähän uneen uupuneena
sun nuori vaimos lepää vuoteellansa
ja pieni lapsi makaa rinnallansa.
Sa katsot, katsot: kuolleet kumpikin!
Sa ulos karkaat talven hankihin
ja sodan arvet auki tempaiset,
ja Seitsentähdet näkee syttyessään
kuin vuotaa lumeen rintas hurmehet.
Vain joku vanha honka hyvydessään
se oksillansa suojaa ruumistas.
Niin oli sentään metsä voittajas!

Runoilijan koulupoikavuosien suksilatuelämyksistä on ilmeisesti kasvanut myös *Hannun* hiihtokuvaus. Eepillisyyys on sallinut siinäkin yksityiskohtien runsauden, ja vertausta käyttämällä runo siirtää suksimiesten kilpailun historian menneisyyteen:

Se oli niinkuin näky aikain takaa:
kun miehet vainolaista kiinni hiihti,
kun hävitetyt kodit kotoon kiihti —
niin oli joka katse kiivas, vakaa.
Ja lumiaavaa riitti länteen, itään,
ja päivä kaartain kulki aavan yli.
Jo sitä odotteli päivän syli.
Mut miesten mielissä ei muuta mitään
kuin rientää, ehtiä.

⁷ Kirkonkellojen soitto on Heidenstamin runouden tyypillisiä piirteitä. Ks. Carl Fehrman, *Heidenstam och klockringningens poesi* teoksessa Verner von Heidenstam, *Fragment och aforismer jämte studier kring Heidenstam*. 1959, s. 162—178.

Jäi kylät, talot,
 jäi savuavat saunat hankihin.
 Jo kaukaa kajailivat vastaan salot,
 kun uskolliset hallit haukahteli.
 Ja säikkyleneinä, siivin risaisin
 pois tieltä harakat ne luovaeli.

Korvenraivaajan sotaretki, mistä ”Syysilta metsässä” kertoo, on ”Isänmaan kasvot”-kantaatissa kasvanut kollektiiviseksi ”Keihäslauluksi”. Maisemaan antavat äärimmäisen pohjolan tuntua revontulet, jotka muuten ovat odottamattoman harvinaisia Koskenniemen tuotannossa. Runossa on kuulevinaan myös ”Nuijamiesten marssin” kaikua:

Me karkaisimme keihäämme revontulten soihdulla,
 kun kipunoita iski pohjan yö.
 Me terästimme rintamme isiemme loihdulla,
 ja kämmenemme koviks teki työ.
 Sa suksi, kiidä, lennätä jo järven jäistä pintaa
 ja viistä vuoret, viidakot ja suot.
 Sa keihäs, joka usein etsinyt oot otson rintaa,
 sa tänään vainon miehen verta juot.

Näiden patrioottisten runojen taustaa vastaan tuntuvat kovin luonnollisilta ne kuvat, joita Suomen vasta syntyynyttä itsenäisyyttä puhutteleva ”Tervehdys akateemiseen juhlaan 19^{19/1} 18” käyttää; menneisyyden näkymät yhtyvät siinä runon omaan ajankohtaan. Vapaus on saapunut ”pakkastyynin talviön / ja halki hankiemme”. Nuijamiesten ”ankarat käskyt kohtalon” ovat saaneet vielä koskeniemeläisemmän kuva-asun: ”talven tähdet ankarat / sun kehtohosi katsoivat, / sa lapsi rakkautemme.”

Vapaussodan pienoisepos *Nuori Anssi* sisältää ilmeisesti paljon runoilijan omia talvimuistoja. Kuten *Hannussa* siinäkin runon laatu on suonut tilaa pohjalaisen kylän talvinäkymille:

Pakkastyyni oli pyhääamu,
 siinti hanki silmäkantamihin,
 suoraan ilmaan nousi taloin sauhut.
 Tutut katonharjat, kaivonvintit
 kohottivat lakeasta päätään.
 Korkealla, ylempänä muita,
 nousi kirkontornin kultaristi
 kelmeässä talviauringossa.
 [— —]

Tömisteli lunta jaloistansa
 kodin portaill' Anssi. Vastaa juoksi
 koira iloisesti haukhdellen.

[— —]

Heitti repun selkään Anssi, nousi
 suksille ja painoi oikopäätä
 kotivainioiden halki, laski
 törmält' alas jokiuomaan, missä
 syvät, kauniit suksiladut juoksi
 seuraellen rannan kaarteluita,
 puolehensa susta houkutellen,
 kauemmaksi, etäisyyttä kohti.
 Kuuli takanansa tiu'un soiton,
 aisakellon harvat läppäykset
 kirkkokansan kotiin ajaessa.

Kevättalvella 1937 Koskenniemi teki Itä-Lapin rajajääkärien kanssa hiihtomatkan Sallan—Kutsajoen maastossa, ja talvisodan aikana hän oli Suomussalmella Raatteen taistelun loppuvaiheissa ja kävi Märkäjärven rintamalla (IV, 485 seur.). Näistä kokemuksista syntynyt *Latuja lumessa* päättää sen kehityskaaren, joka alkoi silloisen lyseolaisen mietteissä tähtikirkkaina talvi-iltoina Oulun ympäristön rannattomien lumikenttien keskellä.

Koskenniemen varhaistuotannon kevätrunot tulkitsevat ennen kaikkea sitä riemua, minkä valo antaa arktisten seutujen asukkaille pitkän pimeyden jälkeen. Siitä oli aikoinaan laulanut Frans Mikael Franzén, ja vaikka tämä oululaissyntyinen suurmies loistikin koulu-poika Koskenniemen suurmiesten taivaalla lähinnä paikallisena tähdenä (IV, 212), on ilmeisiä yhtymäkohtia havaittavissa näiden kahden boreaalisen runoilijan valoelämyksessä. Franzénin yhtenä oppi-isänä oli ollut Herder, jonka ajatukseen, että luomiskertomuksessa kuvastuu auringonnousu, Sverker Ek viittaa Franzén-tutkimuksessaan.⁸ Herderin vaikutus nuoreen Koskenniemeen ei myöskään ole mahdollisuuksien ulkopuolella, sillä kirjoittihan tämä laudatur-tutkielmansa juuri Herderistä (IV, 463). Oodi "Nää, oi mun sieluni, auringon korkea nousu" saattaisi "goottilaisuudessaan"⁹ olla yksi todistus tästä vaikutuksesta.

⁸ Franzéns *Äbödiktning*. 1916, s. 100 seur.

⁹ Viljanen, s. 93.

Jo "Talviaamun" "valon suuri siunaus ja hyvyys" ennakoi kevättä. *Hiilivalkean* "Te maaliskuiset aamuyöt" on rikkaampi yksityiskohdista. Visuaalista siinä on jälleen auringonnousu — "kun punertavat metsäin vyöt / ja hohtain lumet palaa!" —, kevään "jäiset valtikat" räystäään alla ja ojain luona kasvava paju; kuuloaistimuksena on käenpiian ääni. *Runojen* "Kevätvalo" näkee keväisen valoleikin talojen ikkunoissa ja kattojen tummilla harjoilla, ja kuvaan mahtuu vielä herännyt taimikin; saattaa kuvitella, vaikka se ei suorastaan kuulu runosta, myös kevään äänen kohinaa: "Nyt kaikki suonet pulppuaa, / ja kaikki lähteet auki saa / nyt jään ja roudan alta." "Kevätlaulu" tuo maisemaan laineet ja hopein hohtavat ulapat. "Siell' on kauan jo kukkineet omenapuut —" aistii kai-puun välimatkan takaa jo koko suomalaisen kevätkesän, ja yksityispiirteiden purkauksenomainen luettelo yhdessä anaforan kanssa lisää kokonaisuuden tehoa:

Siell' on kauan jo kukkineet omenapuut,
 siell' on siintävät seljät ja salmien suut,
 siell' on vihreät metsät ja mäet,
 siell' on vilposet illat ja varjokas koi,
 siell' on lintujen laulu, mi lehdossa soi,
 siell' on kaihoja kukkuvat käet.

Tämän kalvavan ihanalta tuntuvan näyn, Viljasen sanoja käyttäkseni¹⁰, runoilija kuitenkin torjuu luotaan: "Tulis syksy ja metsät ne vihreät veis, / tulis talvi ja lumin ne peitteleis — / kai silloin mun rauhani palaa!" *Valkeiden kaupunkien* "Ihme" sitä vastoin on täynnä onnen hurmiota, kuten sen päätös osoittaa: "Tänä aamuna tahtoisin kuolla / sun syyliis, armahin!" Toukokuinen hymyilevä aamu on saanut lyyriikon oman sydämen palosta romanttisen väriloiston: "Kuin nuotiossa hiilet / on nousu aamunkoin. / Valaa kirkontornin tiilet / se hehkuvin purppuroin." Siihen kuuluu vielä syreenien tuoksua, kevään ensimmäisistä kukista tehty seppele ja kevätlintujen laulua. Omalla tavallaan se on hyvin maanläheinen. Koskenniemen varhaistuotannon kevätrunoissa katse ei nouse juuri kirkontornia ylemmäs: "Valonsäteet niinkuin vasamat / valonarkoja silmiä kohtaa", sanoo "Kevätlaulu". Käänte tapahtuu vasta, kun sininen avaruus ilmestyy runon maisemaan.

¹⁰ Ks. Viljanen, s. 94.

"Maisteri Pietari Särkilahden kiusaus" on kirjoitettu Uuden Ylioppilastalon vihkiäisjuhlaan 1910. Sen, mitä nuorella maisterilyyrikolla on sanottavana akateemiselle nuorisolle, hän on pukenut eepilliseen asuun. Runo on siitä saanut taas väljyyttä ja täyteläisyyttä, joka ei kuitenkaan vähennä sen persoonallista tunnelmaa. Wittenbergin heräävässä keväässä ei ole ainoatakaan piirrettä, mikä ei voisi olla myös suomalainen. Aamunkoi luo siinä hehkuvan sädekimpunsa matalan tuvan seinämille ja ammuskelee kultanuoliansa kunnan porvarien ikkunoihin, "tuuli, lehmustoissa havautettu", peittää kaiken "tuoksun laineisiin", ja — ensimmäisen kerran Koskenniemen tuotannossa — ilakoivat kiurut taivaan sinessä. Runo vangitsee kevätmaiseman kaikilla aisteilla: siinä on värejä ja viivoja, kiurunlaulua, tuoksua ja tuulen havinaa. Vapauttava tunnelma, joka runon perusteeman kannalta merkitsee nuoren tieteenpalvelijan heräämistä varmuuteen omasta luomiskutsukumuksestaan, hakeutuu ylöspäin:

Ett' oli taasen taivaan sini avoin
ja kevät tullut, porvaritkin ties
sin' aamuna, mut eivät sillä tavoin
kuin ties sen Särkilahti, Suomen mies.

Ne ulkomaanmatkat, joita Koskenniemi teki tiheästi vuodesta 1909 alkaen, tarjosivat hänelle uusia luonnonelämyksiä, mutta samalla välimatkan päästä näyttävät syventäneen kotimaan luonnon erikoislaatua. Valaiseva on siinä suhteessa hänen ensimmäinen matkakirjansa *Kevätilla Quartier Latinissa*, joka perustuu hänen 1911 tekemäänsä Pariisin-matkaan. Baudelairin kaupungissa, mihin kevät on tullut "yllättäen kuten aina", runoilija tunnustaa tämän vuoden ajan sielun lääkkeeksi:

Viikkojen yksinäisyys ja ikävä vieraassa kaupungissa on kuin pois-pyyhkäisty. Kuinka kiitollisia potilaita olemmekaan me ihmiset: me voimme yhden hetken onnessa unohtaa vuosien ikävän! Kaikki on muuttunut. Hämärä ei enää ole surullisen harmaata ja paksua, vaan läpikuultavan sinervää, se ei enää kätke kaukaisempiakaan esineitä kokonaan katseelta, se peittää vain kaiken epäoleellisen, kaikki voittuneet kohdat rakennusten fasadeissa, kaiken pölyn ja lian. (V, 8.)

Mutta ensimmäisestä metropolin kevätillasta huumaantuneen pohjoismaalaisen on vaikea hotellihuoneessaan saada unta:

Kuinka Pariisin kevätyö onkaan raskas, tukahduttava. Etelän yö. Kotona — Suomessa — siellä on vielä pakkasta ja lunta. Joen puoleinen rinne on jo sulana, mutta vainioilla tallin takana on korkeat kinokset. Lienevätkö muistaneet kylvää tuhkaa... (V, 49.)

Tämän yllättävän maalainen kuvitelma, joka viittaa *Hannuun*, jatkuu puolittain unena:

Vaivaispetäjän juurella. Sinertävä iltapäivä, valoisaa vielä. Reen jalakset narahtavat lumessa — ja hevonen katoaa tienkäänteeseen. Joen yli puhaltaa pohjoistuuli ja soi petäjän latvassa kuin huilu. Hanget ovat vielä syvät, mutta puun juurelta on sulanut ja sieltä näkyy vihreitä puolukanvarsia. Istahdan hangelle ja painan korvani lunta vasten. Sen alta kuulen hiljaista pulputusta: kevätveet! (V, 49.)

Näistä unikuvitelman yksityiskohdista herättää eniten huomiota lumen alta kuuluva pulputus, todella suomalainen kevään enne. Tapaamme sen aivan samassa asussa v. 1914 kirjoitetusta, sittemmin *Elegioihin* sijoitetusta ”Pääsiäislaulusta”:

Viel’ oli talven valta
ja tunteet turtuneet,
maan alta, mullan alta,
kun kuulin: kevätveet!

Kevätvedet säestävät tässä runossa voitollisena psalmirytminä¹¹ ”luonnon kaikkivaltaa” ja samalla lyyrikin omassa sydämessä tapah-
tunutta uudestisyntymistä:

Maan voimat maasta halaa
taas valoon auringon,
nyt elo kaikkeen palaa,
mi maasta tullut on,
nyt liikkuu kylmä pinta,
nyt puhuu uumenet.
Niin heräjä jo, rinta,
ja nousee kuollehet!

Koskenniemen varhaistuotannon kevätrunot viittaavat useimmat tämän vuodenajan alkamiseen, *Elegioja* ja *Sydän ja kuolema* taas

¹¹ Viljanen, s. 223.

täyteen ja kukkeaan toukokuuhun, vaikka aina ei voi erottaa kevättä ja kesää. Tässä vaiheessa hänen lyyrilliseen kieleensä on pesiytynyt leivonen eli kiuru, joka niin kuin valokin vakiintuu yhdeksi hänen tärkeimmistä symboli-ilmauksistaan.¹² ”Kiurut aamun kirkkautta joiivat” jo Särkilahden Wittenbergissä, ja 1914 kirjoitetussa ”Vanhassa Markussa” ”Kiurun laulu kuului korkealta / niinkuin kaukahisen toivon ääni”. *Elegiojen* sonetissa ”Leivonen” tämä ”lingottu lentäjä taivahan alla” ilmoittaa ”maisena kevään kuun” ja antaa ”riemusta juopua / ikikirikkaan, kiitävän hetkisen”. Sonetin asetelma — ”Sua silmilläni ma hain ja hain: / suvipilvet purjehti taivahalla” — luo taitavasti lyyrillisen kevätmaiseman. Näkymä avautuu ylöspäin, ja aina Plotinokseen saakka viittaava ”sfäärien soittelu”¹³ avartaa sen vieläkin korkeammalle, kuten vastaavasti ”enkelilaulu tuomion aamuna” antaa sille huikaisevan ajallisen ulottuvuuden.

Sydämen ja kuoleman ”Kiuru” laajentaa näköpiiriä tuomalla siihen sinisen taivaan lisäksi vihreän maan, ja lyyrikon tunteessa tapahtuu samaa: ”oi kiuru, kiuru, mun kodiksein / sinä annat maan ja taivaan!”

”Kevään lähettinä” tämä lintu ilmestyy vielä *Uusissa runoissa*. ”Leivoselle”, jota Viljanen nimittää Koskenniemen panteistisen elämyksen lyyrillisimmäksi ilmaukseksi¹⁴, ei sisällä enää varsinaisia luonnonkuvia, ja sen jälkeen itse linnullakin on yleensä symbolinen tehtävä. ”Pudonnut leivonen” on lentänyt liian korkealle ja lyönyt päänsä tyhjyyden seinään. *Kurkiauran* runossa ”Varhaiselle kiurulle” ”Minun täytyy hankea sulattaa / ja rikkoa jäätä ja routaa, / yön keskeltä valoni valloittaa / ja murheesta iloni noutaa”. *Tulen ja tuhkan* ”Miten soikaan laulusi, leivonen —” valittaa: ”Siit’ asti kun viimeksi siivissä / suven aurinko armas hohti, / olen astunut askelen lähemmäs / minä maata ja multaa kohti.” Mutta vielä *Syksyn siivissä* ”Lennä, lennä, leppäkerttu —” sanoo: ”Katso, kaikki kevään kukat / umppunsa jo auki loi, kuule, kuule, korkealta kiurun kuuma kutsu soi!” Ikään kuin suuri synteesi tämän niin rikkaan symbolin funktioista ovat ”Pöllön” viimeiset säkeet:

¹² Ks. Pekka Mattila, *V. A. Koskenniemi lyyrillisenä taiteilijana*. 1954, s. 25—27, 64—109.

¹³ Ks. Hallberg, s. 731.

¹⁴ Viljanen, s. 356.

Ah, kaiken minkä elämä voi antaa,
jo kevään kiuru lauloi sen.

Kevään sanansaattaja on Koskenniemelle myös pääsky, joka kuitenkin kuuluu niin kuin käkikin varsinaisesti kesämaisemaan. *Ellegiojen* "Onnellisin päivä" palauttaa lyyriikon mieleen kaukaisen lapsuudenmuiston. Kevään tunnukset ovat siinä hänelle tyypillisiä ja tyypillistä on myös, että riemukkaan kirkkaan muiston taustaksi kohoaa vertauksen avulla syksy:

Oi valo, mistä toitkaan mieleeni
mun elämäni hetken kirkkaimman,
mun elämäni suuren onnenpäivän?

Siit' on jo kauan — koululuvan eellä.
Mun oli mieleni niin onnenkevyt,
niin täynnä valoa ja kevättä
ja loputtoman suven odotusta.
Ja pääsky lensi poikki pihanurmen
ja nousi korkealle koivuun yli,
ja pääskyn lentoon liitin toiveheni
ja kaiken kevään riemun, joka sykki
mun rinnassani pitkän talven jälkeen.
Ja pääsky katos taivaan sinimereen
ja sinne liitin toiveheni myöskin.

Oo iät siunattu, sa pääsky pieni,
ja elämäni päivä onnellisin!
Sun muistos kukkii tänään mielessäni
kuin joskus syksyn aikaan kevään kukka.

Runojen "Prologissa" esiintyy syksyn merkinä "kurkein kuoro". Kun nämä linnut palaavat Koskenniemen lyriikkaan, niin kurkiaura tuo kevään viestiä. Se esiintyy vaikuttavana *Uusissa runoissa* ja seuraava kokoelma on saanut siitä nimensä.

Vuosisadan alun yliopilaassa Koskenniemi kertoo viettäessään lyhyitä kesäloimia Oulujoen lähitaloissa joutuneensa tutustumaan maamiehen askareihin. "Esivanhempieni askeettiset elämäntavat saivat mielikuvituksessani eepillistä suurpiirteisyyttä ja talonpojan työerikoisen arvokkaan hohteen toisten elinkeinojen edellä. Näiltä ajoilta ovatkin peräisin varhaislyriikassani runsaasti esiintyvät talonpojan maailmasta lainatut kuvat ja symbolit." (IV, 391, 393) Kulttuuriryö,

minkä Pietari Särkilahti tulkitsti ”rinnan luomiskaipuuksi”, on runoilijan keski-ään tuotannossa olemukseltaan laajentunut käsittämään kaiken viljelyn. ”Kyntäjäin laulussa” se on saanut vaativan tradition merkityksen: ”Me työnnämme teräksen multa maan, / me kynämme vakoa vuosisatain.” *Uusien runojen* ”Kurkiaura” särkee talven vallan ja kyntäessään pohjaa päin kyntää kultaisen vaon rinnan yöhön: ”Nyt joutuin touon työhön / ja kylvöön siemenen!” Tarttuesaan seuraavassa kokoelmassa uudestaan tähän aiheeseen Koskenniemi on hyvin kansallisella maamiehen työstä otetulla kuvakielellä tulkinnut runoilijan kutsumuksen:

Kurkiaura

Jo kyntänyt taivahalle
kevätkurkien aura on
vaon valkean pilven alle,
ylös ilmojen peltojen.

Sato muiden mullassa itää,
mut ilmassa runoilijain.
Niin sun siemenes pudota pitää
kevättaivahän tuuliin vain.

Niin vakasta unen ja kaihon
kevätkurkien vakoihin
sinä kylvät keltaisen laihon
ja sinisen kaunokin!

Koskenniemen kesärunous alkaa esikoiskokoelman ”Lakeus”-sikerämästä, joka pohjautuu tuoreisiin elämyksiin. ”Saatoin”, runoilija kertoo, ”istua tuntikausia ojanreunalla mietteissäni kesäillassa, missä vain lohen polskahdus tai tervaveneen hankasten kitinä joelta tai ruisrääkän yksikantainen narahtelu pellostä keskeyttivät vaalentuvien vainioiden juhlallisen, odottavan äännettömyyden. On kuin itse olisin muuttanut osaksi sitä hiljaisuutta, joka minua ympäröi. Lakeus heräsi eloon minussa itsessäni tarjoten minulle oman runoutensa, niinkuin se oli tarjonnut sukupolville ennen minua niiden työn ja leivän.” (IV, 394) ”Lakeus” on ennen kaikkea kesäillan ja -yön runoutta. Maisemapiirteet ovat perin vähäiset, ajankohdan ilmaisee valo. Pohjolan kuulas kesäyö, josta lyriikkamme on Franzénista

alkaen laulanut kahdella kielellä, kummeksuu tässä sikermässä omaa kirkkauttansa kirkkomaalla, ja "Yön ihmeelliseen valoon peittyin pihamaa / ja kaikki tutut aitat sadun hohteen saavat". Viljanen on verrannut näiden runojen säkeitä hiljaisen temppelein urkusooloihin¹⁵, ja runoilijan taipumus kääntää lakeudenkin katseet kosmiliisiin korkeuksiin tuntuu luovan näkökuvitelmanakin temppeleistä.

On mahdollista, että Koskenniemen ensimmäiset ulkomaanmatkat ovat antaneet uutta kirkkautta suven valkeille öille, joista toisen kokoelman "Valkeat kaupungit" kaihoten uneksii. Joka tapauksessa tämä valon ihme päättää *Hannun*:

Ei ollut ilta, yö, ei aamukaan —
niin ihmeen oli valkeata vaan.

Mutta ulkomailla runoilija kohtasi myös "sen etelän, jonka same-tintummat, tuoksuvat yöt kirkkaine tähtivaloiheen eivät ole koskaan tekemättä vaikutustaan valkeihin suviöihin tottuneeseen pohjoismaalaiseen" (IV, 468). *Elegioissa* ja *Sydämessä ja kuolemassa* tuntuu kesän lämpö. "Kulkee valppaana lemmentyössä / Eros, jumala, kesäyössä. / Kaikki hehkuu ja heilimöi, / kaikki kaiho ja ikävöi", laulaa "Nuorukaisten ja neitojen kuoro" "Planeettain laulussa", ja tämä hehku on levittäytynyt kokoelman moniin yörunoihin. Se tuntuu "Endymionissa" ja "Ekhossa", jonka "poljennosta suorastaan virtaa myytin eroottisen yöilman tuoksu" F. E. Sillanpään sanoja käyttääkseni.¹⁶ Mutta samaa kuumuutta voi olla Suomenkin kesäyössä, kuten "Kesäyössä" ja "Lehdokki" osoittavat. Edellisessä, jonka Rafael Koskimies lukee kokoelman "lyyrillisiin kastepisaroihin"¹⁷, on konkreettisia yksityiskohtia yllättävän runsaasti: järven pohjukka, suosilmät, vihreän hämyn verhoama hongikko, harmaa aita ja siinä harmaa veräjä nukkuvan kylän laidassa ja ilmassa suopursujen huumaava tuoksu. "Lehdokissa" taas tuon varsinkin Ruotsin lyyrikkoja inspiroineen kukan "löytää nuori rakkaus, / kun muiden silmät nukkuu, kun suvi on ja juhannus / ja käen kaihot kukkuu".

Elegioissa on myös keskeislyyrillinen suvipäivän ylistys, joka levittää tunnelmaansa koko kokoelman ylle. Se on runoilijan 30-vuo-

¹⁵ Viljanen, s. 96.

¹⁶ V. A. Koskenniemi, *En finsk skala* (Ord och Bild 1924), s. 331.

¹⁷ *Elävä kansalliskirjallisuus* II. 1946, s. 348.

tispäivänään kirjoittama ”Sydänkesällä”. Konkreettinen kuva on niukkapiirteinen:

[— —]
kukkivien puiden alla.
Päivä hehkuu taivahalla,
poutapilvet kulkeissansa
levittävät purjeitansa.

Tämä tuokio on ”Lyhyt hetki jumaluutta, / ikuisuutta, ihanuutta”. ”Lakeus”-sikermän panteistinen elämys purkautuu tässä riemullisena onnena:

Hetki suloisin ja suurin,
suvi, kanssas sylityksin!
Luonto, sinuun tahdon yksin
juurtua ma syvin juurin.
Muust’ en tahdo surra, huolla:
kanssas’ kukkia ja kuolla,
lakastua, luoda uutta,
tulla liki jumaluutta.

Myös *Uusissa runoissa* panteistinen elämys liittyy kesämaisemaan, mutta yksityiskohdat ovat äskeiseen runoon verrattuina vielä ikuisempia. ”En tahdo ma tietää, minne —” pystyttää lyyrillisen muistomerkin paikalle, missä runoilijalle kesäyössä on ”soittanut suuri Pan”:

Se on tuolla, miss’ ulapan kohtaa
karu, autio kalliovyö.
Sinne nouseva aurinko hohtaa
ja heräävä laine lyö.

Kuin maailman aamuna kerta
siellä kaikki yhtä on:
suven välkettä, taivasta, merta,
punakuulta kallion.

Klassillisen suuripiirteisenä sama tunnelma välittyy vielä *Syksyn siipien* ”Soutulaulusta”:

Minä soudan suvista merta
yli keinuvan aallokon,
missä aikojen aamuna kerta
kaikk’ elämä tuudittu on.

Meren vehryttä unohdusta,
sinen syvyyttä yllä sen
vain kaartaa viiru musta:
maa etäinen ihmisten.

En kaipaa maata ja rantaa,
mulle keinuni kaikki suo,
mitä meri ja taivas antaa,
mitä aalto ja tuuli tuo.

Koskenniemen lyriikan erikoislaatu näkyy läpi hänen tuotantonsa siitä tavasta, millä hän valtaa vuodenajakseen syksyn. Värikkään maalaukselliset maisemakuvat eivät ole hänelle ominaisia. Aivan poikkeuksiksi voidaan katsoa sellaisia piirteitä kuin esikoiskokoelman runon ”Syysaamu pikkukaupungissa”, mihin voisi otaksua siirtyneen annoksen Ruotsin 1880-luvun ”grävaderstämningiä”:¹⁸ ”Harmaja syksyaamu / talojen päätyjen päällä, / teräksenvärinen taivas, / sineä tuolla ja täällä.” Yhtä harvinaisia kuin nämä visuaaliset piirteet ovat *Valkeiden kaupunkien* ”Syyskuun sonetin” auditiiviset: ”Niin oomme, armas, syksyyn saapuneet, / syystuulet vaahteroissa vaikeroivat, / ja ilottomin lauluin iltaan soivat / nyt sähkölangat kuni kanteleet.” Poikkeuksena voidaan pitää myös elegian ”Pitkä ja tumma ja kylmä ilta ja kylmät on tähdet” ainoaa sydämenlyöntien lisäksi kuuluvaa vuodenajan ääntä: ”Syksyn kuivat lehdet ikkunaruu-tua vastaan / illassa vain kahisee.” Vasta myöhäistuotannossaan runoilija käyttää tämäsukuisia tunnuksia. *Tuli ja tuhka*-kokoelman runossa ”Koivu ja kuusi” ”Kultahuivi harteillansa, / suven lahja viimeinen, koivu vielä laulujansa / lauloi syksyn tuulehen”. Erittäin omaperäinen kuva sisältyy *Syksyn siipien* viimeiseen runoon ”Syksyn luuta”:

Syksyn suuri luuta ehti
lakaista jo laulutieni.
Itsekin oon irtolehti
elon puussa, lehti pieni.

¹⁸ Ks. Karl-Erik Lundevall, *Från ättital till nittital* 1953, s. 111, ja Hallberg, s. 112.

Keltalehdet tieni peittää,
 suvi nukkui niiden alle,
 mutta joskus tuuli heittää
 nekin vielä korkealle,

heittää vielä ylemmäksi
 kesän korkehinta puuta.
 Kevät läksi, kesä läksi —
 tervetullut, syksyn luuta!

Se silmiinpistävän näkyvä sija, mikä syksyllä on Koskenniemen runoudessa, johtuu siitä, että tämä vuodenaika meillä sytyttää taivaan öiset valot. "Lakeus"-sikermässä jo "ensi tähdet" ja "kuu kuin sirppi kastettuna veriin" kohosivat maiseman ylle, ja jatkuvasti sen jälkeen samat merkit ovat tiedottaneet hänelle elonkorjuun ja tilin-
 teon alkamisesta. Mutta samat merkit ovat niin usein ilmoittaneet hänen runottarensa saapumisesta. *Häilivalkean* "Syyslilja" on ensimmäisiä todistuksia siitä:

Mut tullessa ensi syksy-yön
 minä unteni lippaan auki yön.
 Kun katsovat tähdet maailmaa,
 mun uneni yöhön puhkeaa.

Elegiojen "Runolle" tunnustaa: "Yö mua suuteli suulle ja tähdet mun sieluuni katsoi — / silloin ma synnytin sun, tähdille synnytin sun." *Uusien runojen* runotar astuu hänen eteensä "rautavanne otsallansa, / syksyn tähti silmässään" ("Uusi runotar").

Esikoiskokoelmassaan runoilija aloitti makrokosmoksen edessä yksinpuhelunsa, joka erisävyisenä on jatkunut läpi hänen tuotantonsa. Tosin hän 1954 kirjoittamassaan lyhyehkössä autobiografiassa sanoi, ettei tähdillä enää ollut samaa asemaa hänen mielikuvitusmaailmassaan kuin lapsuuden ja nuoruuden päivinä (IV, 478), mutta vielä *Syksyn süvissäkin* "taivas tähtinaulan lyö / nyt vauhtipyörään ajan" ("Ajaton hetki") — sillä kertaa yön merkiksi — ja "Laulamattomassa laulussa"

Vaikk' on kesä korkeimmillaan,
 suven-vehryt vielä maa,
 ensi tähti timantillaan
 ikkunaani kirjoittaa
 niinkuin viestin taivahaisen
 kylmin, kovin kirjaimin
 pienen lähtölaulun maisen
 sanoin pienin, suruisin.

Syksyn runous on Koskenniemen lyriikassa valtaosaltaan tähtiöiden ja -iltojen runoutta. Sen tunnuskuvien tutkiminen vie hänen metafysilliseen ajatteluunsa, jossa taivaankappaleilla on syvä runollinen funktionsa.

"Ajallisuuden ja paikallisuuden maailmassa olen aina aavistanut ajassa syvemmän ja kiihottavamman ongelman kuin paikassa." Nämä V. A. Koskenniemen sanat (IV, 300) tulevat mieleen, kun ajattelee niitä runokuvia, millä hän osoittaa vuodenaajat. Myös niiden kohdalla voidaan huomata se persoonallisuuden hiljainen, näkymätön, lakkaamaton kasvaminen sisältäpäin, mistä Lauri Viljanen on puhunut biografiassaan¹⁹ ja mihin hän myöhemmin on palannut tuodakseen lisää esimerkkiaineistoa.²⁰ Edellä olevien havaintojen tarkoituksena on viitata muutamiin tämän kehityksen helpoimmin näkyviin piirteisiin. Ajan kulku talven pimeydestä kevään toiveita herättävään valoon, suven lämpöön ja syksyn kylmäkirikkaisiin tähtiöihin kuvastunee sekin *Syksyn siipien* "Vaeltajan" ajatuksissa:

Se mikä mennyt on, ei täysin mennyt aivan
ja mik' on tulevaa jo osaks omaas on,
kun muuttuessa maisen ilon, maisen vaivan
sa umpikehää kuljet kohtalon,

kun päivin helteentäysin itseytesi oman
sa rakastain ja muistain, toivoin rakennat
ja sydämesi kaipuun, aina kodittoman,
sa oman rintas vangiks suostutat.

ELSA ERHO: *Über die Jahres- und Tageszeiten in V. A. Koskenniemis Dichtung*

V. A. Koskenniemi erzählt im autobiographischen Werk *Omnen antimet* (Die Gaben des Glücks), dass in seinen Kindheits- und Jugenderinnerungen der Sommer an erster Stelle gestanden habe, der Winter dagegen ihm ziemlich "eintönig" erschienen sei. In seiner Dichtung aber liegen die Dinge ein wenig anders. Seine frühen Werke werden vom kalten Herbst und vom Frühling be-

¹⁹ Viljanen, s. 386.

²⁰ *Lyyrillinen minä ja muita kirjallisuustutkimuksia*. 1959, luku V. A. Koskenniemen symbolikieli — pysyvää vai muuttuvaa?, s. 53—65.

herrscht, die Gedichtsammlungen aus seiner darauffolgenden Schaffensperiode, *Elegioja* (Elegien) und *Sydän ja kuolema* (Das Herz und der Tod) lassen den Frühling und den Sommer am stärksten zum Ausdruck kommen, die Sammlungen *Uusia runoja* (Neue Gedichte) und *Kurkkaura* (Der Kranichzug) entstanden während seiner reifen Mannesjahre und deuten schon den bevorstehenden Herbst an; die späten Werke *Tuli ja tuhka* (Feuer und Asche) und *Syksyn siivet* (Schwingen des Herbstes) kreisen schon symbolisch um den Herbst. In vorliegender Untersuchung wurde kein Versuch einer statistischen Darstellung über das Vorkommen der verschiedenen Jahreszeiten unternommen. Dies wäre schon deshalb schwierig, weil der Dichter die Jahreszeiten nicht scharf trennt und man ausserdem nicht immer sagen kann, ob eine Jahres- oder Tageszeit für den inneren Ausdruck eines Gedichtes massgebend ist oder nicht. Es ist der Beachtung wert, dass Frühling und Herbst seit Koskenniemi frühesten Werken wie Ebbe und Flut in seiner Dichtung einander ablösen.

Auf Grund seiner eigenen empirischen Poetik hat Koskenniemi schon früh erkannt, dass jede Gattung der Dichtung ihre eigenen Ansprüche stellt. Ein rein lyrisches Gedicht darf nicht übermässig reich an Schilderungen sein. Koskenniemi rein lyrische Gedichte beschreiben im allgemeinen die Jahreszeiten nur in knappen Zügen, wogegen er in seinen eigentlichen epischen Gedichten, in *Hannu* und *Nuori Anssi* (Der junge Anssi), sowie in seinen zahlreichen Kantaten und Festgedichten es wohl zu einer Darstellung einer Jahreszeit mit den entsprechenden Naturschilderungen kommen lässt.

In Koskenniemi Lyrik gibt es nur wenige eigentliche Wintergedichte. Der Winter ist aber des öfteren — teilweise schon aus geschichtlichen Gründen — der eindrucksvolle Hintergrund seiner vaterländischen Gedichte. Er hat erzählt, dass er als Schuljunge bei seinen einsamen Skiausflügen in die Schneeweiten in der Umgegend seiner Heimatstadt Oulu seine Gedanken in die Vergangenheit des finnischen Weidmanns schweifen liess. Es scheint, als führe eine unsichtbare gerade Linie von diesen Gedanken zu "Nuijamiesten marssi" (Marsch der Soldaten aus dem Keulenkrieg), zu "Keihäsläulu" (Speerlied), zu den Schneeschuhläuferschilderungen in *Hannu*, zu *Nuori Anssi*, und schliesslich zu der anlässlich des finnischen Winterkrieges entstandenen Gedichtsammlung *Latuja lumessa* (Schneeschuhspuren im Schnee).

Koskenniemi Frühlingsdichtung zeigt eine auffallende Einzelheit: das Licht. In seinen frühen Werken leuchtet es meistens aus den Fenstern, es erscheint auf den Hausdächern oder der freien, offenen See. In seinem Festgedicht "Maisteri Pietari Särkilahden kiusaus" (Die Versuchung des Magisters Pietari Särkilahti) beschreibt er einen Frühlingsmorgen in Wittenberg. Neu in dieser Landschaft sind das weite Blau des Himmels und die in den Lüften jubelnden Lerchen. Beides wurde ihm zu einem Wahrzeichen des Frühlings und des Sommers, vor allem nistete die Lerche sich in seiner Dichterwelt ein und wurde nach und nach eines seiner meistgebrauchten Symbole. Als er zum ersten Mal im Leben einen Frühlingsabend in Paris erlebt, träumt er in halb-wachem Zustand, er sei in Finnland und höre unter dem Schnee das Glucksen und Gluckern des Wassers. Dies Vorzeichen des Frühlings war der Ausgangs-

punkt für sein "Osterlied" in Psalmenrhythmen, welches zugleich seine eigene lyrische Wiedergeburt bedeutet. Erst später erscheint der Kranichzug in seiner Dichtung als Frühlingsbote und wird zum Symbol schöpferischer Tätigkeit überhaupt. "Kurkiaura" (Der Kranichzug) ist eines seiner bedeutendsten Gedichte über die Berufung zur dichterischen Sendung und über das Schaffen des Dichters.

Am Anfang von Koskenniems Sommerdichtung steht der Gedichtzyklus "Lakeus" (Die Ebene) aus seinem Erstlingswerk. Inmitten einer lautlosen Landschaft, im "wundervollen Licht der Nacht" fühlt er sich eins werden mit der Natur. Ein gleichartiges pantheistisches Erlebnis wiederholt sich jauchzend "unter blühenden Bäumen" im Gedicht "Sydänkesällä" (Im Hochsommer, aus der Gedichtsammlung *Elegioja*), das er an seinem 30. Geburtstage schreibt; in *Uusia runoja* (Neue Gedichte) errichtet er ein lyrisches Denkmal am Meer, an einem Ort, wo er "den grossen Pan hat spielen hören" und wo alles so ist wie bei der Schöpfung der Welt: strahlender Sommer, Himmel, Meer und rotes Leuchten der Felsen; in "Soutulaulu" (Ruderlied) der letzten Sammlung erscheint das gleiche pantheistische Erlebnis in neuem Rahmen: einer grosszügigen klassischen Landschaft. Auch die sinnliche, heisse Sommernacht fehlt nicht in den *Elegioja*, sie erscheint sowohl in den Gedichten, die in hellenischer Umgebung angesiedelt sind, als auch in denjenigen mit rein finnischem Hintergrund.

Selten vermittelt Koskenniemi herbstliche Stimmungen mittels gewohnheitsmässiger Gesichtswahrnehmungen oder Gehörsempfindungen. Die Zeichen dieser Jahreszeit liest er vom Himmel ab. Die Mondsichel und das Leuchten der Sterne geben ihm Kunde von der bevorstehenden Ernte und der endgültigen Abrechnung, sie bedeuten aber auch das Erscheinen seiner Muse. Koskenniems Herbstdichtung ist zum grössten Teil eine Dichtung der Sternenabende und -nächte und führt zu seinem metaphysischen Denken.

Auch die Sinnbilder, mit denen Koskenniemi in seiner Dichtung den Lauf der Zeit misst, lassen die ununterbrochene, sich von innen her erneuernde Entwicklung seiner Persönlichkeit erkennen.